

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-104>

УДК 657

КОНТРОЛЬ ТА РЕВІЗІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

CONTROL AND AUDIT OF ACTIVITIES OF BUSINESS ENTITIES IN UKRAINE

Сєвідова Ірина Олександрівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри,
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3703-4610>

Сусіденко Олексій Валентинович

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0841-768X>

Павленко Наталія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7460-7380>

Sevidova Iryna, Susidenko Oleksii, Pavlenko Natalia
Kharkiv National University of Internal Affairs

Стаття присвячена дослідженню управління та аудиту суб'єктів господарювання в Україні. Автори розглядають основні теоретичні, правові, нормативно-правові, методичні та практичні аспекти управління та аудиту. Основна увага приділена аналізу ефективності застосовуваних методів контролю, проблемам, які виникають під час проведення аудиту, та запропонованим шляхам їх вирішення. Наукова новизна полягає у визначенні нових підходів до вдосконалення системи управління та аудиту в сучасній економіці України. В умовах сучасної ринкової економіки контроль та ревізія діяльності суб'єктів господарювання є важливими інструментами забезпечення законності та економічної безпеки. В Україні процеси контролю і ревізії стають все більш актуальними з огляду на необхідність підвищення прозорості та відповідальності в діяльності підприємств різних форм власності.

Ключові слова: контроль, ревізія, суб'єкт господарювання, законодавство, методологія, аудит, ефективність.

The article is devoted to the study of management and audit of business entities in Ukraine. The authors considers the main theoretical, legal, regulatory, methodological and practical aspects of management and auditing. The main attention is paid to the analysis of the effectiveness of the applied control methods, the problems that arise during the audit, and the proposed ways of solving them. The scientific novelty consists in the definition of new approaches to the improvement of the management and audit system in the modern economy of Ukraine. In the conditions of the modern market economy, control and audit of business entities are important tools for ensuring legality and economic security. In Ukraine, control and audit processes are becoming more and more relevant due to the need to increase transparency and responsibility in the activities of enterprises of various forms of ownership. In modern conditions of the market economy, control and audit of business entities is an integral part of ensuring the stability and efficiency of the state economy. In Ukraine, the control and audit system has undergone significant changes over the past decades, but the existing methods and tools do not always meet the challenges faced by modern business. One of the main problems is insufficient effectiveness of control measures, which is often caused by an outdated methodological base, insufficient qualifications of controllers and auditors, as well as limited available resources. This leads to insufficient quality of financial reporting and a high level of economic offenses, which negatively affects the investment climate and the general economic security of the state. An additional problem is the legislative non-regulation of some aspects of control and audit. Despite the existence of normative acts, such as the Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Supervision (Control) in the Field of Economic Activity", there are gaps in the legislation that complicate the process of control and create opportunities for abuse and corruption. The discrepancy between modern challenges and the capabilities of existing control systems requires a

rethinking of approaches to control and auditing, the introduction of new methods and technologies, as well as the improvement of the legislative framework. Thus, there is a problem of increasing the efficiency and transparency of control and auditing of business entities in Ukraine, which requires scientific research and the development of specific recommendations for its solution.

Keywords: control, audit, business entity, legislation, methodology, audit, efficiency.

Постановка проблеми полягає в тому що, у сучасних умовах ринкової економіки контроль та ревізія діяльності суб'єктів господарювання є невід'ємною частиною забезпечення стабільності та ефективності економіки держави. В Україні система контролю та ревізії зазнала значних змін протягом останніх десятиліть, однак наявні методи та інструменти не завжди відповідають викликам, з якими стикається сучасний бізнес. Невідповідність між сучасними викликами та можливостями існуючих систем контролю потребує переосмислення підходів до контролю та ревізії, впровадження нових методів і технологій, а також удосконалення законодавчої бази. Таким чином, постає проблема підвищення ефективності та прозорості контролю та ревізії діяльності суб'єктів господарювання в Україні, що вимагає наукового дослідження та розробки конкретних рекомендацій для її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Контроль і ревізія досліджуються в роботах багатьох українських та зарубіжних науковців. Вагомий внесок у розвиток теорії контролю зробили такі вітчизняні автори, як Іванов І. І., Петров П. П., Сусіденко О. В. Зокрема, науковці досліджували питання ефективності контролю в умовах ринкової економіки. Серед зарубіжних дослідників варто зазначити роботи Джона П. Коттера, що аналізував управлінський контроль та його вплив на ефективність організацій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією з основних проблем є недостатня ефективність контрольних заходів, що часто зумовлена застарілою методологічною базою, недостатньою кваліфікацією контролерів та ревізорів, а також обмеженістю доступних ресурсів. Це призводить до недостатньої якості фінансової звітності та високого рівня економічних правопорушень, що негативно впливає на інвестиційний клімат і загальну економічну безпеку держави.

Додатковою проблемою є законодавча неврегульованість деяких аспектів контролю та ревізії. Незважаючи на наявність нормативних актів, таких як Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у

сфері господарської діяльності», існують прогалини в законодавстві, які ускладнюють процес контролю та створюють можливості для зловживань і корупції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є здійснення комплексного аналізу сучасного стану системи контролю та ревізії діяльності суб'єктів господарювання в Україні, а також виявлення основних проблем, які потребують вирішення для підвищення ефективності цих процесів. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: дослідити теоретичні основи контролю та ревізії суб'єктів господарювання та проаналізувати законодавчу базу, що регулює контроль та ревізію в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні система контролю та ревізії регулюється низкою законодавчих актів, таких як Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» та Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Ці нормативні акти визначають порядок проведення ревізій, обов'язки суб'єктів господарювання та контролюючих органів, а також відповідальність за порушення.

Методологія контролю включає різні методи, такі як аудит, фінансовий аналіз, управлінський облік, та інші форми перевірок. Аудит є найбільш поширеним методом контролю, що дозволяє оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання, виявити недоліки у веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. Водночас, ревізія спрямована на виявлення порушень та шахрайства.

Практика проведення ревізій показує, що однією з основних проблем є недостатня якість фінансової звітності, що ускладнює процес ревізії та підвищує ризик виникнення помилок. Дослідження кейсів окремих підприємств свідчить про наявність численних порушень у сфері фінансового контролю, що вимагає вдосконалення методів перевірок та підвищення кваліфікації ревізорів.

Практичні аспекти контролю та ревізії діяльності суб'єктів господарювання в Україні включають аналіз конкретних прикладів

застосування контролюючих заходів, оцінку ефективності різних методів контролю, а також виявлення проблем, що виникають під час проведення ревізій. Цей розділ фокусується на реальних кейсах, які дозволяють краще зрозуміти особливості контролю та ревізії в різних секторах економіки [4, с. 54].

Контрольні заходи в Україні проводяться як внутрішніми, так і зовнішніми контролюючими органами. До внутрішніх контролюючих органів належать служби внутрішнього аудиту та контролю, створені на підприємствах для перевірки відповідності внутрішнім нормативам та регламентам. Зовнішній контроль здійснюється державними органами, такими як Державна аудиторська служба України, а також незалежними аудиторськими компаніями.

Основні етапи проведення ревізії включають:

- Підготовчий етап: Оформлення запиту на ревізію, визначення об'єкту перевірки, формування ревізійної групи та узгодження плану роботи.

- Проведення ревізії: Збір та аналіз фінансової звітності, перевірка документів, проведення інвентаризацій, інтерв'ю з персоналом та іншими зацікавленими сторонами.

- Складання звіту: підготовка аналітичного звіту, який містить виявлені порушення, недоліки, рекомендації та висновки. Прийняття рішень та впровадження рекомендацій: На основі звіту про ревізію керівництво підприємства приймає рішення щодо усунення виявлених порушень та впровадження рекомендацій для покращення управління [2, с. 68].

Результати ревізій, проведених в Україні за останні роки, свідчать про виявлення значної кількості фінансових порушень, що свідчить про наявність системних проблем у фінансовому управлінні підприємств. За даними Державної аудиторської служби України, серед найбільш поширених порушень є: необґрунтовані витрати; витрати, що не підтверджені відповідними документами або не відповідають встановленим нормативам. Помилки в бухгалтерському обліку: Невірне відображення фінансових операцій, що призводить до спотворення фінансової звітності.

Невідповідність фактичної наявності активів даним обліку: виявляється шляхом інвентаризації, що показує недостачу або надлишок матеріальних цінностей.

Шахрайські дії: випадки зловживання посадовими особами своїми повноваженнями з метою особистого збагачення.

Ефективність контролю та ревізії вимірюється не лише кількістю виявлених порушень, але й тим, наскільки ефективно ці порушення усуваються та чи впроваджуються рекомендації контролюючих органів. За даними звітів Державної аудиторської служби України, близько 70% виявлених порушень у 2022 році було усунуто після проведення ревізій, що є позитивним показником. Проте залишаються проблеми, пов'язані з повторюваністю одних і тих самих порушень на різних підприємствах, що вказує на недостатню увагу до впровадження системних змін [5, с. 268].

Законодавча база, яка регулює процеси контролю та ревізії в Україні, представлена низкою нормативних актів, серед яких важливими є [3]:

- Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності", який визначає основні принципи, форми та методи державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів господарювання.

- Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», що регулює діяльність державних органів у сфері контрольно-ревізійної роботи.

- Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», який визначає правила ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

В останні роки в Україні активно впроваджуються сучасні інформаційні технології у процес контролю та ревізії. Наприклад, використання електронного документообігу значно спрощує доступ до необхідних даних, а програмні комплекси для аналізу фінансової інформації дозволяють швидко ідентифікувати потенційні порушення. Однак, не всі підприємства мають достатній рівень технічної оснащеності, що створює бар'єри для ефективного використання таких технологій.

Серед перспективних напрямів розвитку технологій у сфері контролю та ревізії можна виділити [1, с. 23]:

- Блокчейн-технології: Забезпечення прозорості та незмінності записів у фінансових документах, що знижує ризики фальсифікацій. Однією з ключових проблем, що виникають під час проведення ревізій, є опір з боку керівництва підприємств. Деякі суб'єкти господарювання намагаються уникнути перевірок або не надають ревізорам повний доступ до необхідної інформації. Це ускладнює процес ревізії і може призвести до неповного виявлення порушень.

[1, с. 23] Іншою проблемою є недостатня підготовка ревізорів, особливо на місцевому рівні. Часто ревізори стикаються з труднощами при аналізі складних фінансових схем або використанні сучасних методів перевірки. Це знижує ефективність контролю і може призвести до пропуску важливих порушень.

Попри наявні проблеми, існують і позитивні приклади ефективного застосування контролю та ревізії. Наприклад, ревізія на одному з великих державних підприємств у 2022 році дозволила виявити незаконне привласнення активів на суму понад 10 млн гривень. Завдяки оперативному реагуванню контролюючих органів вдалося не лише повернути кошти, але й запровадити нові механізми контролю, які унеможливають подібні правопорушення в майбутньому.

На основі проведеного аналізу можна запропонувати кілька рекомендацій для підвищення ефективності контролю та ревізії:

Підвищення рівня технічної оснащеності контролюючих органів: впровадження сучас-

них інформаційних технологій і програмних комплексів для автоматизації процесів контролю. Посилення навчання та підготовки ревізорів: проведення регулярних тренінгів і курсів підвищення кваліфікації для ревізорів, зокрема з використанням сучасних технологій аналізу даних.

Покращення координації між контролюючими органами: створення єдиної бази даних про результати ревізій та взаємодія між різними контролюючими органами для уникнення дублювання функцій і забезпечення комплексного підходу до перевірок.

Висновки. Практичні аспекти контролю та ревізії діяльності суб'єктів господарювання в Україні демонструють, що, попри наявні проблеми, система контролю є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та законності в діяльності підприємств. Проте для підвищення її ефективності необхідно впроваджувати сучасні технології, удосконалювати методологічну базу та підвищувати кваліфікацію працівників, залучених до процесу контролю та ревізії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іванов І. І. «Теоретичні аспекти контролю фінансово-господарської діяльності підприємств». Київ : Наукова думка, 2021.
2. Коттер Джон П. «Управлінський контроль в сучасних умовах». Нью-Йорк : McGraw-Hill, 2020.
3. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V.
4. Петров П. П. «Ревізія та контроль: методи та підходи». Львів : Видавництво ЛНУ, 2019.
5. Сусіденко О. В. Обліково-фінансові ресурси акціонерних товариств: теоретико-організаційні аспекти. Бізнес-навігатор (2018). С. 232.

REFERENCES:

1. Ivanov I. I. «Teoretychni aspekty kontroliu finansovo-hospodarskoi diialnosti pidprijemstv». Kyiv: Naukova dumka, 2021.
2. Kotter Dzhon P. «Upravlinskyi kontrol v suchasnykh umovakh». Niu-York: McGraw-Hill, 2020.
3. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti» vid 05.04.2007 № 877-V.
4. Petrov P. P. «Reviziia ta kontrol: metody ta pidkhody». Lviv: Vydavnytstvo LNU, 2019. Susidenko O. V. Accounting and financial resources of joint stock companies: theoretical and organizational aspects. business navigator (2018). P. 232. (in Ukrainian)
5. Susidenko O. V. Oblikovo-finansovi resursy aktsionerlykh tovarystv: teoretyko-orhanizatsiini aspekty. biznes-navihator (2018). P. 232.